EMBARGO TOT ZATERDAG 9 MAART 13:30 UUR

Rode van J. ten Brink, voorzitter D'66 tijdens het congres in Tiel.

meneer de voorzitter,

We zijn weer plenair bijeen - de secties waarin we ons vanmorgen moedwillig hebben opgesplitst zijn herenigd.

maar nu de verschillende interessegroepen binnen onze partij zich vanmorgen hebben kunnen uitleven, hoop ik dat het verloop van de middagvergadering zal bewijsen dat er een samenhang is die D'66 tot een complete politieke partij maakt, meer van 1974 dan v.an 1966.

Ik hoop dat dit congres straks bij de discussie over enkele belangrijke onderdelen van ons hieuwe progrmma een toonbeeld bevert van wat onze partij op dit moment tot een coharente en duidelijk te onderscheiden stroming in de nederlandse politiek maakt.

Ik roer het thema van de eenheid van D'66 natuurlijk niet zomaar toevallig aan. Het is een goed gebruik dat tegen verkiezingstijd door politieke partijen geprobeerd wordt van binnenuit de rijen te sluiten, zodat naar buiten toe, voor de. kiezers een zo eenvoudig en duidelijk mogelijk beeld, ontstaat, met zo min mogelijk tekenen van onderlinge verdeeldheid en zo min mogelijk tegenstrijdigheden de visie die gepresenteerd wordt. En als dat even kan, een beeld van een politieke vertegenwoordigers en leiders die weliswaar hier en daar een nuance verschillen, maar in grote lijnen hetzelfde nastreven.

Het zou daarom voor de hand liggen dat ik nu in een toespraak op een congres vlak voor. verkiezingen, het thema van de eenheid heelemaall zou laten liggen ~ om daarmee als. het ware aan te geven dat die eenheid vanzelf spreekt.

Ik doe dat niet, ik wil er bewust juist wél over spreken omdat ik meen dat die eenheid niet zo vanzelfsprekend is.

En als ik gelijk heb, dat wij niet zo'n sterk samenhangend geheel zijn als we allen zouden wensen — en als er symptomen van verdeeldheid te bespeuren zijn die een nieuwe bloeiperiode van D'66 kunnen belemmeren, dan voel ik me verplicht; daarover te spreken, ongeacht welk goed koopmansbeleid dan ook.

Wat wij als D'66 altijd hebben gewild is openheid. In de hele samenleving — en dus ook in politieke partijen,

wij zijn als politieke beweging geboren uit onvrede, uit verzet tegen de oude politieke toestand die teveel gericht was op het verdoezelen van tegenstellingen. Hetzij door een politiek te bedrijven die maskeerde dat men in feite belangengroepen verdedigde, hetzij

dar men een politiek verdedigde op een metafysisch beginsel, maar de tegenstrijdige belangen in de maatschappelijke werkeliikheid probeert te verbergen.
Dit artikel uit onze catechismus klinkt u natuurlijk bekend in de oren. Ik wil er alleen mee zeggen, op gevaar af dat ik ga moraliseren, dat als wij openheid verlangen bij anderen, die openheid ook zelf moeten demonstreren.
Als we DAt omwille van een schijn-eenheid nalaten, zijn we inderdaad een politieke partij geworden als alle anderen, en dat willen we nog steeds niet.
Waarin ligt onze verdeeldheid. En hoe kunnen we juist op dit congres ontdekken dat er toch meer eenheid is in D '66 dan we zelf denken. Daarover wil ik, het met u hebben.
We zijn verdeeld over het begrip zelfstandige politieke partij zijn.
Op het laatste congres, op 21 november, hebben we daarvoor gekozen — tamelijk zelfbewust, en met grote meerderheid. Daarover is geen twijfel
Er was maar één andere keuze,: dat was opheffen - en dat wilden we zeker niet. De twijfel en de verdeeldheid zit in de uitleg die- wij stuk voor stuk geven aan dat woord zelfstandig.
Zelfstandigheid, en dat kun-je bijna vertalen met individualisme, zit eigenlijk in het merg van iedere D-66-er. Zo zijn we begonnen : wij alleen tegen de rest. En het ging ons beter dan vriend of vijand had verwacht.
Maar, we hebben die zelfstandigheid op een goed moment, of een kwaad moment - daar heb je 't al - voor een groot deel prijsgegeven, toen we gegrepen werden door een denkbeeld dat ons nog meer aansprak dan de politieke partij D'66: een commune met enkele andere progressieve partijen die intussen duidelijk onder de ban waren geraakt van onze ideeën, om te komen tot ingrijpende maatschappelijke en vooral wat ons betreft ook staatsrechtelijke hervormingen, door middel van een sterke progressieve concentratie. Wij stapten toen van onze excentrische troon en gingen de vloer op voor samenwerking.
Mét als belangrijkste eis, dat het niet zomaar een samenwerking zou worden, van partijen die toevallig gemeenschappelijke belangen hadden, soort ouderwetse coalitie. Die samenwerking zou een fase moeten zij in een ingewikkeld proces, een eerste grote stap op weg naar een van onze grootste verlangens en wezenlijke partijvernieuwing.
We meenden dat de kansen voor een samenwerking met dat perspectief goed waren - en onze nieuwe bondgenoten gaven ook alle reden om dat te denken. daar begon het krankzinnig avontuur en eindigde onze zelfstandigheid. Het volgende stuk sla ik over,

dat kent u van haver tot gort,
De samenwerking kwam tot stand en resulteerde na twee verkiezingen in het kabinet Den Uyl, waarvoor Van Mierlo het beton vlocht.
Maar een commune is het niet geworden. In hetzelfde jaar 1975 dat dit kabinet tot stand kwam verbleekte het perspectief van de partij-

OP 24 November, het congres in Utrecht, kwam het keerpunt.
Ik-zei het al,we stonden toen met de rug tegen de muur :vrijwillig verdwijnen of onze zelfstandigheid herstellen, om niet tot verdwijnen te worden gedwongen. Ik had trouwens de indruk dat het nog meer ging om zelfbewustheid en zelfvertrouwen, dan om die zelfstandigheid, moreel heet dat, bij wielrenners.
Een minderheid koos in Utrecht voor weg-wezen en een deel daarvan heeft dat sindsdien voor zichzelf in praktijk gebracht,
Maar de meerderheid die koos voor een voortbestaan als zelfstandige partij, voor een nieuw avontuur, deed dat uit zeer verschillende
motieven. Grofweg zie ik op dit moment In onze partij twee stromingen.
De ene stroming beschouwt de nieuwe onafhankelijke opstelling van D'66 als een noodzakelijk kwaad, een gedwogen keuze uit lijfsbehoud.
Zij wensen het verbleekte perspectief van partij-vernieuwing toch niet helemaal uit te vegen. Ze zijn bereid onze zelfstandigheid op ieder moment opnieuw op te geven, als er nieuwe mogelijkheden opdoemen voor een doorbraak naar een grote progressieve concentratie. Ze zijn in de partij gebleven, omdat er nog geen beter voertuig voor hun denkbeelden over partijvernieuwing en progressieve politiek dan. D'66, Maar voor hun lidmaatschap en hun activiteit stellen ze wel een belangrijke voorwaarde: dat de koers van zelfstandigheid niet ten koste gaat van de bestaande samenwerking met de andere progressieve partijen, waarbij de een invult :PVDA en PPR, de ander daar op grond van plaatselijke of persoonlijke ervaringen, de PSP nog aan toevoegt.
Zij menen dat die samenwerking een verworven waarde is, een minimum voorwaarde voor een progressieve politiek op langere
termijn.

De andere stroming heeft van harte- voor de zelfstandigheid gekozen/ Die kwam voorheen geen seconde te vroeg — ofwel reeds aanzienlijk te laat. Van hen was op 24 november de hoorbare zucht van opluchting afkomstig. Voor hen is het verdwenen uitzicht op partijvernieuwing een aanvaarde realiteit, grotendeels te wijten aan het terugkrabbelen van de anderen. Voor hen is de samenwerking met PVDA. en PPR weliswaar nog waardevol en gebonden aan afspraken, maar op langere termijn niet meer zo vanzelfsprekend. Voor hen geldt ook dat de identiteit ~ ik heb dat woord tot nu toe weten te vermijden — van onze partij in de eerste plaats gestalte moet krijgen, door het aangeven van de afstand tot de PVDA.
Natuurlijk is dit een simplificatie — meneer de voorzitter.
Maar ik geloof niet dat ik een van beide hoofd—groeperingen in onze partij met deze tekening onrecht aandoe,of er een karikatuur van heb gemaakt.

)
In ieder geval schat ik dat 90% van dit congres zich thuis voelt bij een van beide richtingen.
Dat er binnen een politieke partij op ieder moment verschillende stromingen zijn aan te wijzen, is niets bijzonders. In de PVDA wordt kennelijk niet gelijkgericht gedacht over de polarisatie of over de. actualiteit van de klassestrijd. De Zeeuw van de KVP heeft andere ambities met het kabinet Den Uyl dan Andriessen. In de PPR bestaan mensen die zich wel herineren wat er in Keerpunt '72 staat over invoering van het districtenstelsel,- en is er een fractie BDGF die dat blijkbaar verdrongen heeft,
Waarom maak ik me dan zo druk over onze verschillen. Omdat er ook op dit punt bij D'66 iets bijzonders aan de hand is,
D'66 is altijd de partij van de programma-makers geweest. We moesten wel -- we hadden geen ideologie, geen beginsel, geen belangengroep en geen blau\/druk uit welke eeuv; dan ook, om onze politieke gedragslijn op af te stemmen. We moesten onze politiek zelf bedenken en zelf maken. Dat is ons aardig gelukt, we hebben onze -vaardigheid getoond met het Beleidsplan en met tal van uitstekende provinciale en gemeentelijke programma's. Veel partijen, ook niet-progressieve hebben van deze programma's dankbaar gebruik gemaakt. En nu zijn. we weer bezig, met een nieuw basisprogramma. Je zou verwachten dat in een partij als deze, de discussies en de

meningsverschillen hwt hoogst oplopen als het gaat om; programmapunten, om het bepalen van een keuze uit verschillende mogelijkheden. Je zou strijd verwachten over de radicaliteit van oplossingen voor spreiding en controle van de macht voor nivellering van inkomen en bezit om maar iets te noemen. Niets is minder 'waar*. Discussie vms er alstijd hevig ea langdurig - strijd eigenlijk nooit,, als -wij programmals vaststelden. 364 dagen geleden werd op het congres in Breda een resolutie ingediend,door mij mede ondertekend,, -u weet nog wel, motie 3 A IV — eigenlijk met de bedoeling die strijd eens uit te lokken. Het was met opzet een scherp gestelds motie, die een duidelijke keuze inhield voor een linkse politiek. Niet voor niets werd na Breda door een leider van een der andere progressieve partijen met enige zog vastgesteld dat D'66 hen links was gepasseerd.

Maar de door de indieners verwachte strijd bleef uit en de notie werd tot hun verbazing met grote meerderheid aangenomen,
De hoofdstromingen in onze partij, die ik eerder schetste, worden dan ook niet gescheiden door hun programmatische opvattingen.
En dat is voor een programmatische partij als D'66 een merkwaardigezaak. Het geschil concentreert zich op de rol van D'66 als zelfstandige partij, en op de rol van de individuele leden van D'66 die politiek actief zijn. Het gaat om de externe relaties van onze
partij en partij-leden met andere partijen ~ en dan bedoel ik natuurlijk vooral PVDA en PPR.

Is men voor of tegen een voortgezet liaison met PVDA en PPR, collectief en individueel. Ook: dit geschil, over onze plaats, onze rol en onze betrekkingen naar buiten, zou niet verontrustend hoeven zijn als er over en weer met zakelijke argumenten zou worden geschermd. Zakelijke, rationele argumenten voor nauwere of lossere samenwerking worden ook wel gegeven. Hierbij speelt bijvoorbeeld de machtsvraag een grote rol.

Welke invloed kan D'66 uitoefenen als de partij zich vrijer opstelt, wordt onze invloed vergroot of verkleind door een zelfstandige koers. Er is het electorale argument, dat door de zelfstandigen en afstandigen sterk wordt gehanteerd.
Haar onder de argumenten en redeneringen liggen moeilijk grijpbare emoties en mentaliteitsverschillen. On zichzelf alweer niets bijzonder : politieke partijen bestaan bij de gratie van emoties en mentaliteits verschillen. Maar de emoties die hier in het geding zijn, zijn naar mijn mening oorzaak van vertekening naar beide kanten, en daardoor ook. van intolerantie. En intolerantie werkt ontbindend in iedere partij Intolerantie verdraagt zich bovendien slecht met democratie Nu ik zover ben lijkt het me goed te verklaren in welke stroming ik mijzelf plaats.- Ik reken mezelf tot de eerste stroming die ik noemde. Dat neemt niet weg dat ik vind dat we terecht gekozen hebben, voor een voortbestaan als een zelfstandige en onafhankelijke partij. Maar wat mij betreft is dit uit strategische en tactische

overwegingen. Dat wil zeggen dat die zelfstandigheid van mij een tijdelijke mag zijn. Veel belangrijken-echter dan te veklaren aan welke kant ik sta, is het om Vast te stellen dat beide stromingen in D'66 thuishoren en er eigenlijk al waren vanaf het. begin. Geen van beiden kan claimen het ware D'66 te vertegenwoordigen. Ik heb. ook kritiek naar beide kanten. De samenwerkers door dik en dun zijn niet altijd realistisch over het gewicht dat D'66 in de schaal van de progressieve drie kan blijven leggen, als de partij zich niet electoraal herstelt.
Aan de andere kant heb ik. weinig waardering voor- de zuiveringsacties die worden ondernomen tegen partijleden met een dubbel lidmaatschap. Het hoofdbestuur acht zich nog steeds gebonden aan de afspraken die hierover gemaakt zijn met de PVDA en de PPR in het pemanent overlegorgaan. Het hoofdbestuur kant zich ook nu niet tegen dubbele lidmaatschappen, maar dat er ongewenste complicaties kunnen ontstaan - zoals bijvoorbeeld bij de gebeurtenissen met enkele leden van de rotterdamse raadsfracties is gebleken.
Wij zullen daarom bestaande regeling uitwerken en voorleggen aan een volgend congres.